

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Dissertatio moralis de religione hominis secundum legem
naturae**

**Wernher, Johann Balthasar von
Götz, Johann Heinrich**

Lipsiae, 1698

§. IIX

urn:nbn:de:bsz:31-102660

proportionem habeat sphaera ad cylindrum, invenit Archimedes, ex eo sequi putat, quemvis ex vulgo idem invenire potuisse; Dico igitur, etsi ab aliquibus, Deum esse, lumine rationis sciri possit, tamen homines in voluptatibus vel divitiis, vel honoribus perquirenda continuè occupatos, item homines qui rectè ratiocinari non solent, vel non valent, vel non vultunt; denique insipientes, in quo numero athei sunt, scire id non posse. Quasi verò non difficilior multò, proportionem inter sphaeram & cylindrum invenire, quàm existentiam Numinis, utpote quæ in proclivi est. Quò enim aliàs illa Apostoli ad Rom. I. *Ἰὸ γινώσκοντες ἡμῶν θεοῦ* &c. Non hic profundà meditatione, aut magnis viribus ingenii opus; cùm & insita, ut supra ostendimus, de Deo noticia detur, & acquisita vulgaris, quæ in quemvis etiam ex plebe cadit.

§. IIX.

Neque verò sufficit, firmam animi persuasionem de existentia Numinis adesse; sed præterea requiritur, ut quis certò credat, universi hanc machinam ab eo productam esse. Quod ex lumine naturæ demonstrare est facile. Nulla enim res in hoc Universo est, quæ sit à se ipsa, nec positivè, quod per se patet; nec negativè, ut non ab alia seu improducta sit. Si enim non esset producta, esset necessestariò independens; si hoc, esset etiam summè potens, infinita, immutabilis; cùm omnia hac attributa cum independentia indivulso nexu cohæreant. Atqui hoc consequens est absurdum, cùm aliàs omnes hæ res tam imperfectæ, forent Dii, h. e. entia summè perfectæ; quæ manifesta est contradictio. Debere autem ens independens necessariò etiam esse summè potens, infinitum &c. haud difficulter constat; Quòd si enim tale non esset; appateret ergo in eo aliquis defectus; defectus autem dicit limitatam naturam; omnis autem limitatio talis agnoscit causam, à quâ proinde ens in suo esse processit; h. e. ens illud non foret independens, sed à causa illud ita limitante, h. e. à Deo dependeret. Caterùm nihil ferè frequentius, quàm ut ex Philosophorum ore audias, hoc vel illud ita *providam naturam* instituisse. Quæ locutio utique, si eam rectè æstimes, non satis commoda. Aut enim sub hæc voce intelligunt *naturam naturam*, ut barbarè cum barbaris scholasticis loquamur, h. e. hanc universi molem; & pudeat eos machinæ sensu & ratione destitutæ nobilissimos effectus

attribuere, qui mentem & consilium præsupponunt; vel indignant
naturam naturantem, ut iidem Scholastici vocant, h. e. universi hu-
jus Auctorem, seu DEUM, non satis aptum videtur, neglectâ planâ
& consuetâ voce DEI, substituere obscurum & ambiguum vocabu-
lum. *Conf. Pufend. d. O. H. & C. i. C. IV. §. 3.* Præterea in magno
errore versantur, qui sibi persvadent, DEUM aliquid sensibile esse,
& sidera cumprimis; unde & apud gentes haud rarò divino astra cul-
tu afficiebantur, ut sol apud Persas. Quæ sententia indigna omni-
no homine, & cumprimis philosopho est. Ipsa enim, uti rectè mo-
net *Pufendorpius*, siderum substantia arguit, ea producta ab aliqua
causa esse. Nam si infecta essent, vel essent talia intuitu primarum
particularum, seu atomorum, ex quibus constant, vel ratione matè-
riæ secundæ & formæ quam ea nunc obtinere conspiciamus. Ab u-
traque parte absurda. Nam, si ponatur prius, non aliud solum se-
queretur, hæc universum ex atomorum concursu natum, quod in-
ceptè *Epicurus* olim, sed & hoc, tot fore Deos, quor essent tales par-
tes particule. Sin posterius statuatur, nulla ratio reddi potest, cur
sidera tam diversæ magnitudinis, & motus sint; neque potest intel-
ligi, quomodo cum consent ex minutis particulis inter se realiter
diversis, sine earum tamen actuali nexu existere coeperint. Malè
quoque ii videntur facere, qui DEUM *mundi animam* appellant.
Accipitur enim hæc vox in duplici significato. Primò denotat par-
tem essentialem, matèriæ contradistinctam, quæ cum ea concur-
rit, ad compositum constituendum. Deinde etiam notat rerum
vim & efficaciam. In neutro autem significato locutio hæc satis com-
moda; Nam si in posteriore significato accipitur, eo vicio labo-
rat, quòd ipsa figurata est & metaphorica, cum suppetant voces
propriæ & perspicuæ. Prior autem significatio applicari hic nullo
modo potest; cum naturæ DEI repugnet, esse partem; Cum enim
Auctor universi sit, adeoque eo prior, intelligi non potest, quomò-
do ejus pars ulla ratione dici queat; & esse profectò effectus ita cau-
sa nobilior; cum sic præter suam causam, nimirum formam, etiam
materiam involveret. Et ex his dictis illud quoque facile est collige-
re. Mundum hunc non esse æternum; contradicant enim hæc di-
xisti sibi, productum esse, & tamen termino quam à parte ante, uti
loquun-

loquuntur, carere. Quicquid ergo causam habet, æternum non est; quamvis possit esse æviternum, quod fit in spiritibus creatis, qui quamvis coeperint, adeoque non sint æterni, sine tamen carebunt, & hinc sunt æviterni. *Conf. Veltkem. Insuper. Metaph. Part. Pr. c. 47. §. 4.*

§. IX.

Præterea tenendum, DEum mundum à se productum non negligere, sed suâ providentiâ gubernare. Quoad effectum enim, moralem, & socialitatis salutem nihil interest, utrum quis existentiam DEI neget, an ejus providentiâ in dubium vocet; Utroque enim casu corrumpit omnis Religio, humanæ societatis necessarium, vinculum. Demonstrari autem ex lumine naturæ providentiâ divinâ variis modis potest. Et primò quidem notabilis omnino est inclinatio, & quidam veluti ad eam credendam in homine instinctus. Quoties enim homo suum hæc de re meditatur; deprehendit, se velut pondere quodam inclinari ad eam partem, ut credat providentiâ; & quamvis se de facto ad contrarium nonnunquam deflectat, non tamen contrarios in se oriundos motus satis subigere potest. Et quò ictus illi quæso, & laniatis torquentis se Conscientiæ? An non indicant, per scelera commissa offensum eum, qui hæc humana curret, qui in legum suarum transgressores acriter animadvertat? Et sanè, cùm quilibet opifex naturali caritate & cura in suum opus feratur, qui summus rerum molitor & effector DEus possit suas creaturas negligere, tam mirabili artificio & stupendo ordine productas? Præcipuè cùm ipse & sapientissimus & summè potens, & optimus sit atque iustissimus; quæ ejus attributa ipsa providentiâ quoque manifestè arguunt.

§. X.

Allud etiam sentiendum, nihil DEO competere, & consequenter propriè de eo prædicari posse, quod aliquam imperfectionem, in suo formali involvat. Cùm enim concipi non possit DEus, nisi tanquam ens summè perfectum, indeliquet, perfectioni ipsius nihil addi aut demi posse, & proinde nihil ei perfectionis deesse. Et rectè sanè monet *Rufendorf. c. 1. §. 5.* id esse absurdum, creaturam concipere sibi aliquam perfectionem posse, quæ in ejus & cetera-